

سیلاب

سیلاب به معنی طغیان یا جاری شدن آب میباشد، بیشتر در نواحی پست و در کنار دریاها و جوی های آب و همچنان در نزدیکی بندها واقع گردیده، به بیانی دیگر؛ سیل عبارت از آب بسیار که بر اثر بارانها شدید یا ذوب برف ها بوجود میاید، که حالتی نسبی داشته و اصولاً نسبت به رژیم عادی یا نرمال سنجیده میشود. سیلاب ها از جمله شایع ترین حوادث طبیعی بوده که عموماً در نواحی پست و در کنار دریاها و جوی های آب و در نزدیکی بندها واقع گردیده که سبب بروز خسارات مالی و جانی فراوانی میگردد و از جمله شایع ترین نوع حوادث طبیعی میباشد که باعث خسارات مالی و جانی هنگفت میگردد. عموماً سیلاب ها به چهار نوع میباشند (سیلاب های دریایی، سیلاب های آبی، سیلاب های ساحلی و سیلاب های شهری) از جمله سیلاب دریایی و سیلاب آبی شایع ترین نوع سیلاب در افغانستان میباشد، سیلاب های دریایی حاصل یک جریان تدریجی بوده و ممکن است در یک دوره زمانی چند روزه بوقوع بپیوندد، این نوع سیلاب ها زیادتیر در مسیر های دریاها واقع میگردد و سیلاب های آبی بسیار خطرناک بوده در عرض چند دقیقه از اثر بارش شدید باران و ذوب برف و یخچال ها صورت میگیرد.

بصورت کل سیلاب های به چهار بخش مختلف تقسیم بندی کرده اند:

• سیلاب های آبی (Flash Flood)

سیلاب کوتاه مدتی است که معمولاً با بالا آمدن سریع سطح آب و جریان نسبتاً زیاد همراه بوده و معمولاً از یک رگبار شدید روی منطقه ای کوچک بوجود می آید. این سیلاب با زمان هشدار کم و گاهی بدون هشدار رخ می دهد و در عرض چند دقیقه به نقطه اوج می رسد. به این دلیل به آن سیلاب برق آسا نیز گفته می شود.

اثرات این سیلاب اغلب مصیبت بار است و بسته به وسعت و کاربری حوزه، ممکن است فاجعه انسانی بزرگی به بار آورد.

• سیلاب های دریای (River Flood)

سیلاب های دریای مساله ای طبیعی و غیر قابل اجتناب است. برخی سیلاب ها به طور فصلی مثلاً با بارندگی های بهاری یا زمستانی توأم با ذوب برف ها اتفاق می افتد که در این مواقع بستر دریا ها سریعاً پر آب می شود، مانند سیلاب دریای هلمند که آب دریا بتدریج بالا آمده و زمین های مجاور را زیر آب می برد.

این سیلاب بر خلاف سیلاب ناگهانی زمان هشدار مناسبی برای تخلیه و دور شدن از منطقه سیلاب گیر دارد و چنانچه از ساخت و سازهای غیر مجاز در بستر و حریم دریا ها جلوگیری شود، می توان خسارات ناشی از این سیلاب را به حداقل رسانید.

• سیلاب های شهری (Urban Flood)

با تغییر کاربری اراضی از مزارع و جنگل به شهر و ساختمان، قدرت جذب باران توسط زمین کم می شود. اراضی شهری 2 تا 6 برابر جریان سطحی بیشتری نسبت به اراضی تازه و طبیعی تولید می کنند. در زمان سیلاب شهری سرک عریض و کوچه های شهر به دریاها و مسیل های پر

سرعتی تبدیل می شوند که می توانند زندگی شهری را مختل کرده و موجب خسارات فراوانی گردند.

• سیلاب های ساحلی (Coastal Flood)

سیلاب های ساحلی معمولاً زمانی رخ می دهد که زمین های خشک و کم ارتفاع توسط آب دریا زیر آب می روند سیل ساحلی عمدتاً یک بلای طبیعی است، با این حال نفوذ انسان در محیط ساحلی می تواند سیل های ساحلی را تشدید کند

اقدامات قبل، در جریان و پس از وقوع سیلاب

سیلاب یکی از آفات طبیعی است که در لحظه به وقوع می پیوندد و باید اقدامات لازم قبل، در جریان و پس از وقوع سیلاب را بدانیم.

• اقدامات ایمنی قبل از وقوع سیلاب

اگر شهرهای اطراف محل زندگی شما سیلاب زده است حتما باید اقدامات ایمنی قبل از وقوع سیلاب را انجام دهید. اگر باران شدیدی در حال باریدن است ممکن است هشدار قبل از وقوع سیلاب باشد که در ادامه مهمترین اقدامات ایمنی قبل از وقوع سیلاب و چیزهایی که باید بدانیم را بیان میکنیم.

• اقدامات در جریان (حین) وقوع سیلاب

در زمان جاری شدن سیلاب در شهر یا رقریه شما دیگر وقت زیاد ندارید و باید با حفظ خونسردی از محل فرار کنید. اقدامات حین وقوع سیلاب و آبگرفتگی معابر در اینجا بیان خواهیم کرد.

1. اگر در خارج از ساختمان هستید خونسرد باشید. از راه های هموار عبور کنید و به محل هایی که امکان فروریختن آنها وجود دارد، نزدیک نشوید. از حفظ خونسردی و همدلی با دیگران توأم با امید به خداوند سبحان.

2. در صورتی که مجبور به ترک منزل و محل سکونت خود هستید، قبل از خروج حتما جریان برق، آب و گاز را قطع کنید و اگر مجبور به ماندن در ساختمان هستید، نیز بهتر است که این کار را انجام دهید. برای کسب اطلاعات و دستورالعمل های لازم به پیام های رادیو و تلویزیون گوش کنید و در صورتی که دستور تخلیه داده شد، فوراً این کار را انجام دهید.

3. اگر هنگام وقوع سیلاب و بارش های شدید در سرک و داخل موتر هستید، باید در مکانی ایمن متوقف شوید. نکته مهم در خصوص منطقه ایمن این است که در بالا دست این مکان، دره، دریا، چشمه یا منطقه ای که در گذشته ردی از عبور آب و جریان های سریع آبی بوده است، وجود نداشته باشد، زیرا توقف در این مکان ها بسیار خطرناک است.

4. برای آگاهی و اطلاع بیشتر از وضعیت پیشروی سیلاب به پیام های رادیو و تلویزیون گوش دهید و در صورت آگاهی از خطر وقوع سیلاب همسایه ها و اطرافیان را که در معرض خطر هستند باخبر کنید.

5. از جویبارها، کانال‌های فاضلاب، تنگه‌ها و... که به ظاهر آرام اند دور شوید، زیرا بطور ناگهانی و بدون هشدار باعث ایجاد سیلاب می‌شوند. در آب سیلاب در حال جریان و حرکت راه نروید، سرعت آن ممکن است باعث به هم خوردن تعادل و افتادن شما در آب آلوده شود.

6. اگر ضرورت دارید از محل اقامت خود خارج شوید، از امنیت خود در مناطق درگیر سیلاب اطمینان حاصل کنید.

7. اگر فیوز برق را قطع نکرده‌اید، وسایل برقی را از ساکیت بیرون بکشید، اگر دستان تان تر است برای حفظ ایمنی خود به وسایل برقی دست نزنید.

8. وارد سیلاب نشوید، آب سیلاب آلوده به روغن، گاز و آب فاضلاب است. احتمال دارد در تماس با خطوط نیروی برق آب سیلاب دارای جریان برق باشد.

9. اگر برای بیرون آمدن از منطقه ناچار به گذشتن از آب سیلاب هستید، برای حفظ تعادل و بررسی عمق زمین با کمک یک چوبدستی یا عصا در آب سیلاب حرکت کنید.

10. اگر موتر شما در آبی که به سرعت سطح آن‌ها بالا می‌آید، گیر کرده است، فوراً آن را رها کنید و به محل بلندتر بروید؛ به آرامی رانندگی کنید و مراقب خرابی‌ها و شیب‌های سرک باشید. هنگام رانندگی از گیر بلند استفاده کنید، زیرا برک در آب به خوبی کار نمی‌کنند. اگر خانه شما در محل بلند است، همان جا بمانید. به نقطه بلند دور از دریاها، نهرها، جویبارها بروید.

11. برای حفظ ایمنی خود هنگام وقوع سیلاب از پله‌های چوبی سست بر روی دریاها، عبور نکنید. در زمان بارش شدید باران و احتمال وقوع سیلاب، از عرض و سواحل دریاها و پله‌های آن عبور نکنید و به سرعت منطقه خطر را ترک نمایید.

12. از توقف در مناطق آب گرفته به هر دلیل پرهیزید هر چند هوا بارانی نباشد، به سرعت از منطقه دور شوید. همچنین اگر احتمال وقوع سیلاب ناگهانی وجود دارد و منزل شما در معرض سیلاب است، خیلی سریع به مناطق مرتفع و امن بروید و منتظر پیام و دستور بمانید.

13. باید در جایی متوقف شوید که کاملاً هموار باشد تا خطر سقوط سنگ در آن وجود نداشته باشد. همچنین باید در مناطقی به دور از کانون‌های خطر، پایه‌های برق فشار قوی و از همه مهمتر به دور از ساختمان‌هایی که ایمن نیستند مانند ساختمان‌های نیمه‌کاره داربست دار، نباشید.

• اقدامات ضروری پس از وقوع سیلاب

پس از وقوع سیلاب باید با مناطق سیلاب زده آشنا شوید. اگر در این موارد مطمئن نیستید، با ریاست حوادث و یا مراکز جمعیت هلال احمر محل خود تماس بگیرید. برای کسب اطلاعات و اقدامات ضروری پس از وقوع سیلاب به رادیو گوش دهید. کمک‌های اولیه را به افراد آسیب دیده از سیلاب برسانید و در صورت نیاز از دیگران کمک بخواهید.

1. از مناطق سیلاب زده دور شوید مگر آنکه از شما درخواست کمک شده باشد یا اینکه بتوانید کمک کنید.
2. از سیم های آویزان برق و منابع اصلی آب و شبکه های تخریب شده فاضلاب دور شوید و این موارد را به مقامات مسئول گزارش دهید. سیلاب به خطوط برق آسیب می رساند و موجب بروز آتش سوزی می شود؛ این تخریب می تواند آتش سوزی در گدام ها حاوی مواد سوختی را گسترش دهد.
3. پس از وقوع سیلاب از سالم بودن آب آشامیدنی مطمئن شوید، برای اطمینان از سلامت آب آن را حتماً بجوشانید.
4. برای احتیاط و حفظ سلامتی خود از غذاهای آماده سربسته استفاده نمایید.
5. سیلاب باعث خروج مارها و دیگر خزندگان از لانه های خود می شوند، پس از وقوع سیلاب مراقب گزیدن ها باشید.
6. وسایل و اشیایی را که در اثر سیلاب تر شده و به گل و لای آغشته اند را حتماً تمیز و ضد عفونی کنید.
7. پس از وقوع سیلاب برای حفظ سلامت خود به دلیل احتمال شیوع بیماری های عفونی مواد خوراکی را که به آب سیلاب آلوده شده اند را حتماً دور بی اندازید.

علت بروز سیلاب ها

سیلاب ها به صورت عموم از اثر عوامل ذیل بوجود می آیند:

• عوامل غیر طبیعی

- لـ برداشت غیر اصولی مصالح دریا و اصولاً هرگونه دخل و تصرف در بستر دریا؛
- لـ تجاوز به حریم دریا؛
- لـ عدم لایروبی و پاک کاری کانال های شهری بنابر انبوه شدن کثافات؛
- لـ قطع نمودن جنگلات، واز بین بردن علفچر ها وساحات سبز؛
- لـ تخریب پوشش گیاهی؛
- لـ تخریب جنگلها و چراگاه؛
- لـ تراکم نفوس، ازدیاد ساختمان سازی؛

• عوامل طبیعی

- لـ ریزش بارش های جوی سنگین (ناشی از تاثیرات تغییر اقلیم) روی سطوح نفوذ ناپذیر شهر؛
- لـ بالا آمدن سطح آب دریا ها و دریاچه ها؛
- لـ ذوب سریع برف ها و یخچال ها؛

لـ شکست آنی بند های آبی؛
لـ خشکسالی که سبب کاهش نفوذپذیری خاک شده و بدین سبب آب با نرخ
پائین به زمین جذب می شود.

نویسنده: انجنیر جلال‌الدین جمالی
کار شناس وقایه و کاهش خطرات و اثرات حوادث.

تاریخ نشر: 1401/اسد/31